

JØDESAMFUNN I CHINA

AV ERLING GILJE

I mer enn en menneskealder utkom det i Shanghai et ukeblad på engelsk. Det het *China Weekly Review*, og var vesentlig et politisk blad. Men det inneholdt av og til artikler som behandlet kulturelle og religiøse spørsmål.

Utgiverne, som samtidig var redaktører av bladet, var amerikanere. Den første het Millard. Senere overtok John W. Powell bladet. Han sto alltid på kinesernes side, og kjempet uredd mot imperialistisk undertrykkelse i China, enten nå denne kom fra Chinas egen regjering, fra Japan eller fra Vestens stormakter. Under den kinesisk-japanske krigen ble han fengslet og torturert av japanerne. Da han i 1945 ble reddet ut av det japanske fangenskap, var det bare så vidt liv i ham. Begge benene måtte amputeres straks han kom under kyndig legebehandling, og han ble invalid for livet.

Hans sønn overtok bladet. Hadde faren vært utpreget liberal i politisk oppfatning, så var sønnen ultra-radikal. Ingen kritiserte Chiang Kai-shek og hans regjering i etterkrigstiden så ubarmhjertig som John Powell jr. Da kommunistene tok Shanghai våren 1949, stillet han seg selv og bladet i de rødes tjeneste. Men det røde China hadde ingen plass for et utenlandsk ukeblad på engelsk. Sommeren 1950 måtte bladet stanse. Det fant ikke lesere nok i «det nye China».

I februar 1950 sto det en artikkel i dette bladet om «De kinesiske jøder i Kaifeng». Det merkelige var at bladet tok inn en slik artikkel under den strenge kommunistiske kontroll det nå var underlagt. Men så ble det også den siste artikkel av denne art.

Den som skriver artikkelen heter Joseph Preuss. Jeg kjenner ikke noe til ham, men han har åpenbart hatt meget gode kilder for det stoff han har samlet om jødene i China. Jeg har ikke hatt kilder

nok til å kunne kontrollere alt han skriver. Men det jeg har vært i stand til å kontrollere, viser seg å være helt pålitelig. — Det jeg nedenfor skriver om jødene i China er for en stor del et utdrag av Preuss' artikkel.

Matteo Ricci og Ai Tien.

Det første katolske forsøk på å drive misjon i China fant sted i det 13 århundre. Det varte omkring 100 år. Men da italieneren Matteo Ricci startet det andre forsøket omkring 150 år senere, fantes ingen frukter igjen av det første forsøket.

Matteo Ricci reiste til China med en meget god utdannelse som matematiker og teolog. Dessuten hadde han lært seg et praktisk yrke. Han var urmaker. Den første tid arbeidet han helt ulovlig i China. Forkledd som buddhistmunk levde han blant buddhistmunker i flere år. I denne tiden lærte han kinesisk så godt at få utlendinger senere har kunnet måle seg med ham. Han fikk også et enestående godt kjennskap til kinesisk religion og kinesisk sed og skikk.

Han begynte sitt virke i Sør-China, reiste så nordover til Kiangsi-provinsen og senere til Nanking. År 1600 våget han seg til Peking. Til å begynne med gjorde han lykke som urmaker, blant annet ved å forære keiseren et sindrig «repeterur». Han imponerte også ved sine astronomiske kunnskaper, og vant ved hjelp av disse ting innpass ved keiserhoffet.

Hans tidligere ulovlige virke i landet fikk nå lovlig godkjenning fra selve keiseren. Dette ryktes etter hvert utover landet, og det ble sikkert den ytre årsak til et merkelig besøk han fikk fem år etter at han var kommet til Peking.

I juni 1605 kom en mann på 60 år til Peking for å treffe Matteo Ricci. Mannen het Ai Tien. Han hadde reist i mange uker fra *Kaifeng*, hovedstaden i provinsen Honan. Da han kom til Peking spurte han etter den katolske misjonsstasjonen. Han sa han kom for å hilse på disse Vestens folk, som uten å være muhammedanere tilba den eneste sanne Gud. Det gjorde også han og hans trosfeller i Kaifeng, sa han. Det var klart at han trodde han tilhørte samme religion som utlendingene i Peking.

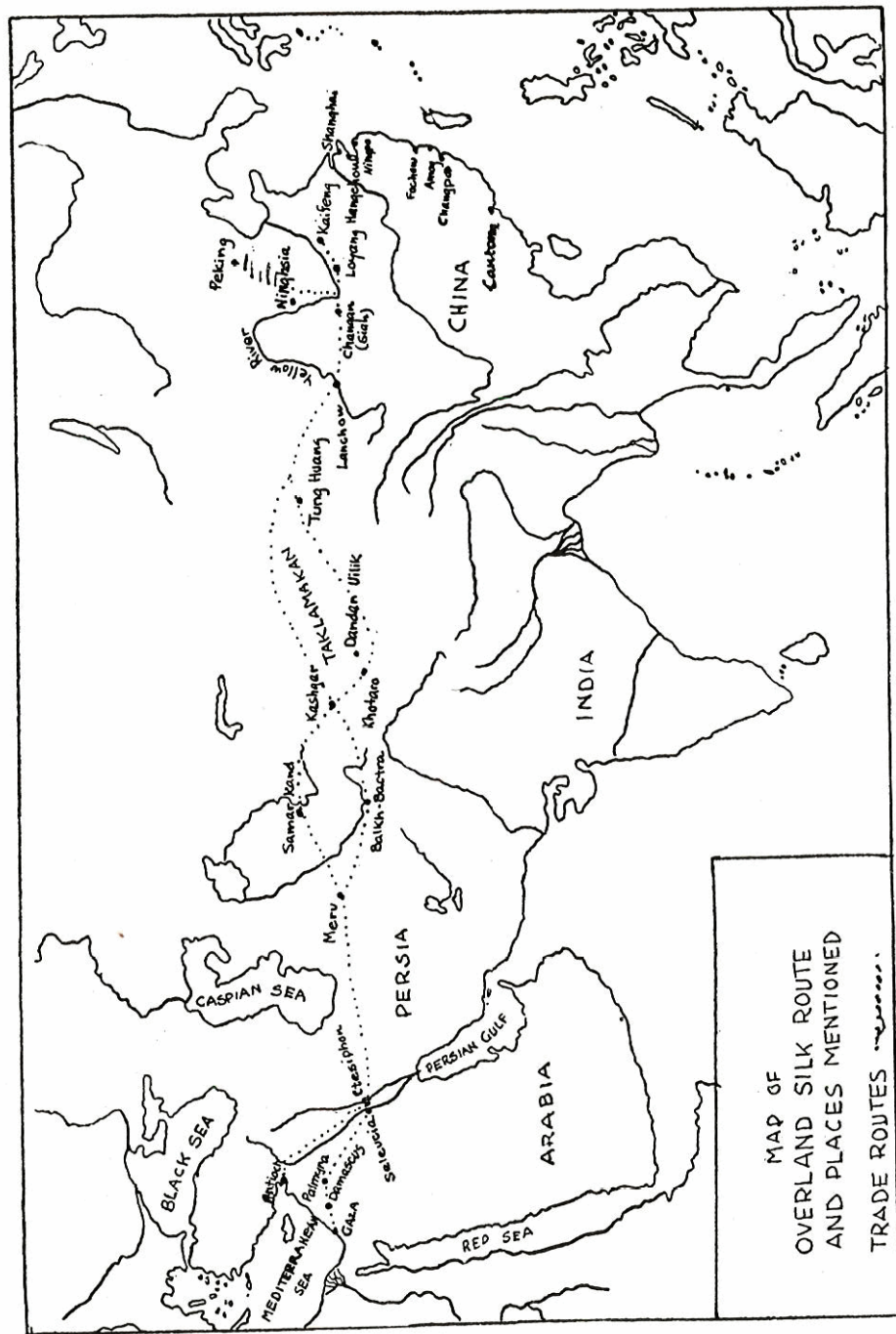
Jøder i China som fra «Mose stol» leser loven fra Torah-rullen. Den som leser assisteres av en som smur rullene for ham. En tredje følger med i en bok han har i hendene. Merk de helt kinesiske trekk, hårpisk, klær, sko og hatter. Bildet er fra en gammel tegning fra 1722. Tegneren er den katolske misjonær Domenge.

Matteo Ricci som tok imot ham, ble straks slått av at mannens ansiktstrekk var noe annerledes enn trekkene hos vanlige kinesere. Det forundret ham nesten like meget som det mannen sa.

Da Ai Tien så at Ricci i kapellet på misjonsstasjonen bøyde seg for en statue av jomfru Maria med Jesusbarnet og en annen statue av Johannes døperen, så bøyde også Ai Tien seg. Men samtidig gjorde han oppmerksom på at han ikke brukte å tilbe slike figurer. Som Ricci's gjest ville han dog vise ærbødighet overfor de hellige menn og kvinner av hans egen religion – slik han så Ricci gjorde det. Da han fikk øye på noen bilder av de fire evangelister, spurte han om disse hørte til de 12. Ricci trodde han mente de 12 apostler og svarte ja.

Men da han kom tilbake til mottakelseshallen og han fikk snakket nærmere med Ai Tien, oppdaget han til sin forundring at hans gjest var en *kinesisk jøde*, og at han i ett og alt levde i Det gamle testamente. Han trodde de to statuene avbildet Rebekka og hennes to sønner, Jakob og Esau. Og da han spurte om de 12, tenkte han på Jakobs 12 sønner, ikke på apostlene.

Ricci tok fram en del bøker på hebraisk. Det viste seg at Ai Tien kjente de hebraiske bokstaver, men lese språket kunne han ikke. Han

MAP OF
OVERLAND SILK ROUTE
AND PLACES MENTIONED
TRADE ROUTES

Kart som viser Silkeveien og gir navnene på byer i China, som har hatt jødiske samfunn.

forklarte da at han selv helt hadde ofret seg for studiet av bøker på kinesisk. Men andre som hørte til det jødiske samfunn i Kaifeng, kunne lese hebraiske bøker. Videre fortalte han at i Kaifeng var det 12 stammer (familier i videste betydning av ordet, ætter) som hørte til den jødiske religion. De hadde sin egen synagoge i byen, og de hadde Torah-ruller (lov-ruller) på hebraisk, som ble brukt i synagogen. Endelig sa han at det også andre steder i China fantes mindre jødiske samfunn. Men det hadde i tidens løp gått sørgelig tilbake med dem.

Ricci bestemte seg straks for å gjøre hva han kunne for å komme i nærmere kontakt med samfunnet i Kaifeng. Men på grunn av forskjellige ting ble det ikke mulig å få sendt pålitelige menn til Honan for å undersøke saken før flere år etter Ai Tien's besøk i Peking. De som reiste til Kaifeng, kom tilbake og fortalte at alt hva Ai Tien hadde sagt, var riktig. En rapport om det de hadde opplevd under besøket i Honan, ble skrevet og senere sendt til Rom. Den ble trykt og utgitt, og på denne måten fikk Vestens folk opplysninger om det isolerte jødesamfunn midt inne i hjertet av China, et samfunn som visstnok i flere hundre år hadde vært uten kontakt med jødiske samfunn i andre land.

Ingen vet sikkert hvordan og hva tid dette jødesamfunnet i China oppsto. Men de fleste som har studert saken, mener at jøder kom inn i China over Sentral-Asia. De tror at jødene kom denne veien i tiden før Kristi fødsel. Det er dem som mener at kong Salomo sendte sine handelsskip til munningen av Indus, og at jødene derfra åpnet karavanruter – eller fulgte allerede eksisterende karavanruter – til China.

Silkeveien til China.

I det første århundre før Kristi fødsel ble den såkalte Silkevei til China åpnet. Handel – særlig med silke – mellom China og det romerske keiserrike kom i stand og ble etter hvert av meget stor betydning. En moderne historieskriver mener endog at silkehandelen med China ble en av de økonomiske faktorer som førte til romerrikets oppløsning. Av det China eksporterte til Vesten via Silkeveien, var over 90 prosent silke, og romerne kalte kineserne for Seres – silkefolket.

Selv etter at silkeormen var blitt overført fra China til Vesten (i det 6. århundre e. Kr.) fortsatte silkehandelen med China en god tid utover.

Til gjengjeld fikk China bomull fra Vesten. Bomull som i dag er så viktig for China, ble ikke dyrket der før i det 14. århundre. Av andre varer fra Vesten fikk kineserne glass, ull, perler, koraller, rav, parfymen og medisiner.

Silkeveien fra China til Middelhavet gikk ut fra Nordvest-China, gjennom det nåværende Sinkiang til Kashgar. Fra dette sted delte den seg i to, en nordre og en søre vei, som løp sammen igjen i Merv. Derfra over Persia til Syria og Mesopotamia ut til Middelhavet.

Kineserne selv reiste ikke ut av landet med silken. Handelen ble drevet ved hjelp av mellommenn, mest folk fra Syria og Persia. Blant disse handelsfolk har det sikkert vært mange jøder. At utenlandske handelsfolk gjennom flere hundre år reiste til China, finnes det bevis på både i litteratur og skulptur. Merkelig nok har en funnet slik skulptur også i kinesiske graver. Kineserne fikk med seg i graven mange ting de hadde brukt i dette liv, eller figurer som forestilte ting de var glad i her på jorden. Det viser seg at enkelte rike kinesere har fått med seg i graven små lerstatuer, som avbilder deres utenlandske handelsforbindelser. Enkelte slike små statuer eller figurer er senere funnet, og noen av disse figurene har helt jødiske trekk og er kledd i utenlandsk

En lerfigur fra Tang-dynastiets tid. Figuren ble funnet i en grav. Merk den utenlandske påkledning og de ikke-kinesiske ansiktstrekk. En finner tydelig spor etter jødiske ansiktstrekk. Fotografi etter Joseph Preuss' samling.

drakt. Noen av disse figurene holder et krus eller et beger i høyre hånd, eller har en tung pakning på ryggen. Dette er aldri tilfelle med figurer av kinesere som er funnet i gravene. En har tenkt seg at dette kruset og denne pakningen har noe med utlendingenes religion å gjøre.

Det er også funnet andre og klarere bevis for at jøder har vært med i denne handelen på China. I Dandan-Uilik nær Khotan i Turkestan er det funnet et forretningsbrev fra begynnelsen av det 8. århundre. Brevet er skrevet på persisk, men med hebraiske bokstaver. Et annet dokument ble funnet ved Tun-Hwang, også i Turkestan. Det inneholder vers fra Salmenes bok og profetene, alt på hebraisk. Dette dokumentet er også fra det 8. århundre. Ekspertér mener at papiret det er skrevet på, stammer fra China.

I Loyang i Honan er det funnet deler av gravsteiner med innskrifter på en slags hebraisk, som kan føres tilbake til Palmyra. Denne byen, som lå nordøst for Damaskus, var en fristad under romersk herredømme. Men byen gjorde opprør mot Rom og erobret store områder i Syria og Mesopotamia, og visstnok også i Egypten. I år 273 e. Kr. fikk romerne igjen herredømme over Palmyra og riket byen hadde lagt under seg. Gravsteinene i China med palmyrensk-hebraisk innskrift stammer fra Han-dynastiets tid (206 f. Kr. til 221 e. Kr.). Dette tyder på at jødiske handelsmenn dro til China så tidlig som i det 2. årh. e. Kr., kanskje tidligere.

En kan også påvise persisk innflytelse ved at det finnes persiske ord i den hebraiske litteratur, som det er funnet rester av i Kaifeng og andre steder.

En del av de jødiske handelsfolk som har besøkt China, må ha slått seg ned der og dannet små jødiske samfunn. Det viktigste av disse samfunn synes å ha vært i Kaifeng i Honan. Denne byen var en kort tid hovedstad for hele keiserriket (i Sung-dynastiets tid) og i lang tid et viktig sentrum for silkehandelen. En finner også spor etter jødiske samfunn andre steder, i Peking, Ninghsia, Loyang, Sian og Lanchow. Til alle disse stedene tror en at jødene er kommet over land, langs Silkeveien.

En mener å ha funnet bevis på at under jødeforfølgelser i Persia reiste mange jøder østover til slektninger som allerede hadde bosatt

seg i China. Under Sung-dynastiet (960—1280 e. Kr.) kom det en gang en stor flokk på 500 jødiske familier, som fikk keiserens tilatelse til å slå seg ned i landet.

I det 16. århundre mistet Silkeveien mye av sin betydning. Dette skyldtes for en del at sjøveien til Østen nå var oppdaget. Men politisk uro og klimatiske forandringer har virket med.

At forbindelsen over land tok av, og senere helt hørte opp, hadde den følge at de jødiske samfunn som på den tid var i China, mistet forbindelsen med hjemlandene. Det minket også av med handelen mellom Vesten og China, og jødene i China kom i en vanskelig økonomisk stilling. De var handelsfolk, og kunne ikke konkurrere med kineserne på andre felter. Kanskje har det også vært en viss motstand fra kinesernes side når det gjaldt å slippe dem til i andre yrker. Dette gjelder i første rekke jødesamfunnene inne i landet, som var avhengig av handelen over Silkeveien.

Det oppsto også jødesamfunn i byene ute ved kysten. En har funnet spor etter slike i byer som Canton, Changpu, Amoy, Foochow, Ningpo og Hangchow. Trolig har jødene på alle disse steder kommet til China sjøveien, via India.

De tidligste jødesamfunn i China.

Vi har ikke svært mye av pålitelige opplysninger om de aller tidligste jødesamfunn i China. I de rent kinesiske kilder fra eldre tid finnes det dog noen få hentydninger til jødene i landet. I et verk av Sung Tse-an, som sannsynligvis er skrevet i det 3. århundre e. Kr., nevnes at en bygning i Kaifeng er brukt til tilbedelse av «en himmelsk ånd». En annen forfatter, Wei Shu, skriver at i Changan (det senere Sian) finnes det et «utenlandsk himmeltempel». Det skal etter hva forfatteren opplyser være bygget i år 621 e. Kr.

I litteratur fra Midt-Østen og Middelhavslanene finnes en del opplysninger om jødene i China. Soliman av Andalusia (875—900) skriver at det fantes hebraisk-talende jøder i alle større byer i China. En arabisk forfatter, Aban Zeyd Al Hasan, skriver i 878 at en jødisk sekt i Khanfu (Canton) var blitt massakrert sammen med andre religiøse sekter.

I kinesiske kilder fra denne tid finner vi noen få opplysninger. Vi hører bl. a. at magistrater (fylkesmenn) i Honan ga spesielle æresbevisninger til jøder i Kaifeng i 958 og 965.

Marco Polo kunne fortelle at jøder hadde en god del politisk innflytelse i China i det 13. århundre, og at han hadde møtt jøder som bodde i Cambaluc (Peking) i 1286.

Araberen Ibn Batula nevner i en bok at det bodde jøder i Hangchow i 1346.

Etter kilder fra Yuan-dynastiets tid ser vi at jøder i det 14. århundre ble oppfordret til å slutte seg til den keiserlige hær. Disse jødene ble kalt Dju-Hudu, visstnok en kinesisk form for Jehudim. Det må ha vært ganske mange jøder i China på den tid siden en slik generell oppfordring om å gå inn i hæren kunne settes fram.

En del innskrifter på minnesteiner i Kaifeng forteller ganske mye. Disse innskriftene er fra 1489, 1512, 1663 og 1679.

Innskriften fra 1489 sier at en flokk jøder på 70 stammer (familier?) kom til China under Sung-dynastiet (960–1280). Innskriften fra 1512 forteller at jøder kom til China så tidlig som i Han-dynastiets tid (206 f. Kr.—221 e. Kr.). Og steinen fra 1663 setter endog den første innvandring av jøder til Chou-dynastiets tid (før 255 f. Kr.).

På disse steinene sies det videre at jødernes religion kom fra Tien-Chu eller fra Hsi-Yu. Det siste uttrykket betyr rett og slett «vestlige egne». Det første derimot vet en ikke sikkert hva det betyr. Noen mener det er en betegnelse for India, andre gjetter på Judea eller Syria.

En av Sung-dynastiets keisere ønsket jødene velkommen med disse ord: «Dere er nå kommet til vårt China. Hold i ære og bevar de skikker dere har fått fra fedrene, og gjør dem kjent i Pienliang (Kaifeng).»

Jødene i Kaifeng.

Det har vært nevnt før at det fantes en jødisk synagoge i Kaifeng. Av innskriftene på steinene i Kaifeng vet vi at synagogen ble ødelagt gang på gang av flom og brann. I 1461 ble bygningene meget skadet ved at Den gule flod gikk over breddene og strømmet inn over byen. Synagogen ble restaurert samme år. En tror at den første

synagoge ble bygget en gang mellom 3. og 5. århundre, men det har vært umulig å finne tiden mer nøyaktig.

Under flommen i 1461 ble også en del av Torah-rullene ødelagt. Jødene i Kaifeng sendte da folk til jødene i Ninghsia for å få skrevet av deres Torah-ruller.

I 1642 ble Kaifeng beleiret av Tartar-opprøreren Li Tsu-cheng. Jøden Li Kwang-tien ledet da forsvaret av byen. Han gjorde dette så godt at han senere ble belønnet og æret for det.

Som så ofte både før og senere ble fienden i 1642 stanset og drevet bort ved at en åpnet Den gule flods demninger og slapp vannet over angriperne. (Denne kampmåten bruktes også under verdenskrigen mot japanerne og senere mot kommunistene.) Men å slippe flodens vannmasser løs er en farlig ting. Det påstås – men det er vel sterkt overdrevet – at over 1 million av folket i og omkring byen strøk med i 1642. Blant disse var det sikkert mange jøder. Synagogen ble også ødelagt igjen og mange verdifulle hebraiske skrifter ødelagt.

Mange av de jøder som overlevde katastrofen, forlot Kaifeng og dro nordover. En del av disse kom senere tilbake. Men det jødiske samfunn ble aldri mer så stort og sterkt som det hadde vært før. To år etter flomkatastrofen ble jødesamfunnet reorganisert av en jødisk offiser i den keiserlige armé, Chao Cheng-chi. Men det gikk mange år før synagogen med keiserens tillatelse ble bygget opp igjen.

En del av Torah-rullene var blitt reddet, men noen av dem var skadd av vannet. De brukelige deler av disse ble skåret ut og så satt sammen til en rulle. Sammen med de uskadde ruller hadde en etter flomkatastrofen 13 brukelige ruller – den sammenlappede rull medregnet. Til minne om dette ble steinen av 1663 reist.

Synagogen som den så ut etter restaureringen i det 17. århundre, hadde nærmest formen av et kinesisk tempel. Men plasseringen var forskjellig. De kinesiske templene ble alltid bygget mot sør. Synagogen var bygget med fasaden mot vest – mot Jerusalem.

Jesuitter som i det 18. århundre besøkte jødene, fant at jødesamfunnet hadde gått sterkt tilbake både i tall og i styrke. Bare noen få av jødene forsto da litt av Mosebøkene og litt av ritualer og bønne-

boken på hebraisk. Men alle holdt ennå fast ved mange av de gamle jødiske skikker. De praktiserte omskjærelsen, de holdt sabbaten og enkelte jødiske festdager, de spiste ikke svinekjøtt.

De hadde blandet seg med kineserne, giftet seg med kinesiske kvinner, tatt kinesiske navn, kledd seg i kinesiske klær. Noen av dem æret Konfucius – som andre kinesere gjorde det. Men trass i alt dette levde de utskilt i sitt eget samfunn og holdt sine jødiske skikker. Tallet på dem hadde gått sterkt tilbake. Undersøkelser i 1704 viste at det bare var igjen omkring 1000, fordelt på 7 stammer (ætter). Navnene på disse ættene var Chao, Chin, Kao, Chang, Shih, Li og Ai, alt helt vanlige kinesiske familienavn.

Senere fortsatte tilbakegangen. I 1850 sendte folk i Shanghai to kristne kinesere til Kaifeng for å besøke jødene. Reisen fra Shanghai til Kaifeng tok den gang hele 25 dager. De fant synagogen i en sørgelig forfatning. Den var i 1849 igjen blitt ødelagt av flom. De to kristne, som hadde med seg introduksjonsbrev skrevet både på hebraisk og kinesisk, kom i god forbindelse med jødene de fant i Kaifeng. De fikk lov til å kopiere alle innskrifter de fant i synagogen og på minnesteinene. Da de kom tilbake til Shanghai, rapporterte de at jødene i Kaifeng var meget fattige. De kunne ikke make å reparere synagogen. Noen av dem drev småhandel, andre dyrket rismarker utenfor byen. I alt var det bare 3–400 jøder igjen i Kaifeng.

Med det religiøse liv i samfunnet var det mer enn smått. Ingen av jødene forsto lenger hebraisk, og de hadde i det hele lite kjennskap til den religion de bekjente seg til. Den siste synagogeforstander var død for omkring 50 år siden.

I 1851 vendte de to kristne utsendinger tilbake til Kaifeng. Dessverre hadde de denne gangen vesentlig bare ett mål: Å gjøre innkjøp av den hebraiske litteratur som ennå fantes hos jødene i Kaifeng. De som sendte dem, ville på denne måten berge denne litteratur fra å forsvinne eller bli ødelagt. Jødene i Kaifeng ville nødig skille seg av med den gamle religiøse litteratur. Men fattige som de var, gikk de til slutt med på handelen. Etter 14 dagers forhandlinger og prutting reiste utsendingene tilbake til Shanghai med 6 fullstendige Torah-roller og flere tiere andre hebraiske skrifter eller dokumenter. To av

Kaifeng-jødene fulgte dem til Shanghai. De hadde kinesisk navn og så ut som andre kinesere.

Kort tid etter dette andre besøket fra Shanghai, må synagogen ha blitt totalt ødelagt. I Taipingopprørets tid kom jødene i Kaifeng i de aller største vansker. De hadde ingenting å leve av. For å holde hungeren borte rev de resten av synagogen ned og solgte materialene. De som kjøpte materialene, var muhammedanere. De brukte treverket og mursteinen til bygging av sin store moské i Kaifeng. Muhammedanismen slukte altså de siste synlige tegn på det gamle jødiske samfunn i Kaifeng. Da den første protestantiske misjonær kom til Kaifeng i 1866, lå det bare en øde tomt igjen der synagogen hadde stått.

Litt hadde jødene dog igjen. De hadde ikke latt de to utsendingene i 1851 få all litteratur. De hadde stukket til side noen få kopier av de fem Mosebøkene. To av disse ble senere solgt til den protestantiske misjonær Martin.

I 1913 kjøpte Den kanadiske kirkemisjon de siste minnesteinene som var funnet i Kaifeng. Men misjonen lovet at steinene aldri skulle bli tatt ut av provinsen. I 1914 ble synagogetomten solgt til den samme misjon. Den ble lenge brukt til lekeplass og sports plass for byens KFUM. I 1950 ble plassen brukt av byens garvere til tørking av huder, og av silketrådspinnerne når de spant tråd av de fine silkefibrene.

Til slutt kan nevnes at i 1900 stiftet jøder i Shanghai – moderne jøder som var kommet til China i nyere tid – en forening som ble kalt: «Foreningen til redning av de kinesiske jøder». Et brev på kinesisk og hebraisk ble skrevet til jødene i Kaifeng, og et spesielt bud ble sendt avsted med brevet. Han kom tilbake med et svar skrevet på kinesisk. Svaret var meget forsiktig og reservert. Annet kunne en ikke vente i denne urolige bokseropprørstiden.

Komiteen i Shanghai hadde i brevet bedt jødene i Kaifeng om å sende en deputasjon til Shanghai. I 1901 kom en eldre kineser, Li Ching-seng, til Shanghai. Han hadde med seg sin 12 år gamle sønn. Li fortalte at det nå var 140 voksne jøder i Kaifeng. Deres samfunn var en tid blitt kalt for «Tiao Chin Chiao». Det betyr «religionen som plukker ut senene». Navnet var nok satt på dem av deres ikke-

jødiske naboer, som undret seg over jødenes skikk med å plukke senene ut av kjøttet de spiste. Dette må de som kjent gjøre etter deres matforskrifter, og skikken har sin opprinnelse ut fra ordet i 1. Mosebok 32.32. Jødene hadde selv forandret navnet til noe som lød omtrent likt, men hadde en helt annen betydning. De kalte seg nå Chiao Ching Chiao, det vil si: «Religionen som lærer Skriften (den hellige bok).»

Ellers var det nok ikke lenger så stor forskjell på jødene og deres naboer i Kaifeng. Jødene hadde bevart svært lite av det religiøse liv som en gang hersket i samfunnet. Men noen få av de gamle skikker og av deres religion fantes det ennå spor etter. De dyrket ikke gudebilder, de spiste ikke svinekjøtt, de brukte ikke musikkinstrumenter. Samtidig gjorde de klart at de ikke var muhammedanere. Dette siste kunne nok vært nødvendig, for muhammedanerne dyrket heller ikke gudebilder og spiste heller ikke svinekjøtt. Det var rimelig at hedningene gjerne ville regne jødene sammen med muhammedanerne.

En ny deputasjon fra Kaifeng kom til Shanghai i 1902. Denne gangen kom i alt åtte, blant disse de to som hadde vært der året før. Ingen av de åtte kunne lese eller skrive hebraisk. De holdt ikke sabbaten og brukte ikke omskjærelsen. En av de åtte hadde jødiske ansiktstrekk (eller spor av slike), de andre så ut som rene kinesere. En ganske eiendommelig ting fortalte de. Jødene i Kaifeng skilte seg ut fra de andre kineserne i gravferdsskikkene. De brukte andre slags likklær og andre slags likkister enn kineserne ellers.

Deputasjonen ba om undervisning i deres fedres religion. Slik undervisning ble satt i gang. Men det de egentlig var kommet for, var å tigge penger til gjenreise av synagogen. Da komiteen i Shanghai ikke kunne, eller kanskje ikke ville hjelpe dem med store pengesummer, mistet jødene interessen for undervisningen. Seks av dem reiste straks tilbake til Kaifeng. De fikk med seg en del kopier av Det gamle testamente på kinesisk.

Den gamle Li-Ching-seng og sønnen ga seg igjen i Shanghai. Der døde Li året etter. Han ble gravlagt på den jødiske gravplassen. Sønnen reiste tilbake til Kaifeng.

Hvorfor jødene ble assimilert.

I dag fins det i China bare noen få familier der regner seg som etterkommere av jødene som vandret inn i China for mange hundre år siden. Men de lever i dag visstnok helt som andre kinesere, også hva religionen angår. I lang tid – kanskje omkring 1700 år – klarte jødene i China å leve sitt eget religiøse og sosiale liv helt skilt fra samfunnet omkring dem. Men da assimileringen først tok til, gikk det utrolig fort.

En har spurt hvorfor det gikk slik med det jødiske samfunn i China. Noen egentlig anti-semitisk bevegelse har det aldri vært der. Hvorfor ble da jødene totalt assimilert, mens muhammedanerne som også kom til China fra Middelhavslandene og Sentral-Asia, den dag i dag består som eget religionssamfunn?

Det har vært pekt på flere grunner til dette: Den totale isolasjon fra andre jøder etter at Silkeveien ikke ble brukt lenger og silkehandelen stagnerte. Med dette fulgte vanskelige kår og fattigdom. Det var ikke lenger så lett for jødene å hevde seg som en stat i staten. Men en annen og sikkert viktigere grunn var at deres hellige skrifter aldri ble oversatt til kinesisk. Jødene selv ble etter hvert mer og mer kinesiske i språk og skikker og levevis. De glemte den hebraisk de hadde kunnet en gang, eller det talespråk de hadde brukt da de kom til landet. De kunne ikke lenger lese hebraisk eller forstå innholdet av skriftene, selv om en og annen leste for dem. Til slutt kunne ingen lenger tolke Skriften for dem. Selve kilden til deres religiøse liv tørket inn og forsvant. Det nyttet lite at de hadde en del Torah-ruller og andre skrifter når ingen kunne bruke dem. Forfallet økte uhyggelig fort etter at det først hadde tatt til. Det fantes ingen krefter som kunne holde igjen, mens mange og sterke krefter førte dem med seg over i det kinesiske samfunn som omga dem på alle kanter. Ville dette ha skjedd dersom de hebraiske skrifter i tide hadde blitt oversatt til det språk de kjente, til kinesisk?